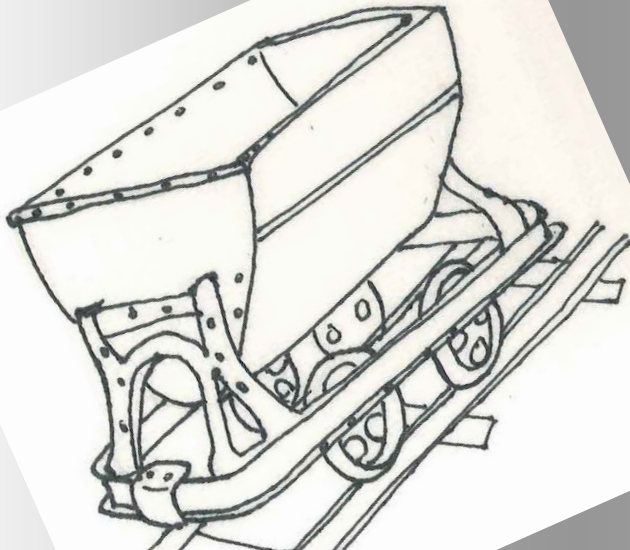

MISSION: INVESTIGAR ERA MINA VICTÒRIA

ISTORIADOR/ISTORIADORA

NÒM DER INVESTIGADOR/A:

ÈS un **istoriador** professionau e eth govèrn d'Aran t'a encargat era investigacion dera istòria dera Mina Victòria deth pòble d'Arres. Per açò as de seguir e anar pas a pas en tot respóner es dubtes que gesquen.

Istòria: sciéncia que s'encuede der estudi des hèts memorables dera umanitat e dera sua narracion.

PUJA TARA PRUMÈRA SALA

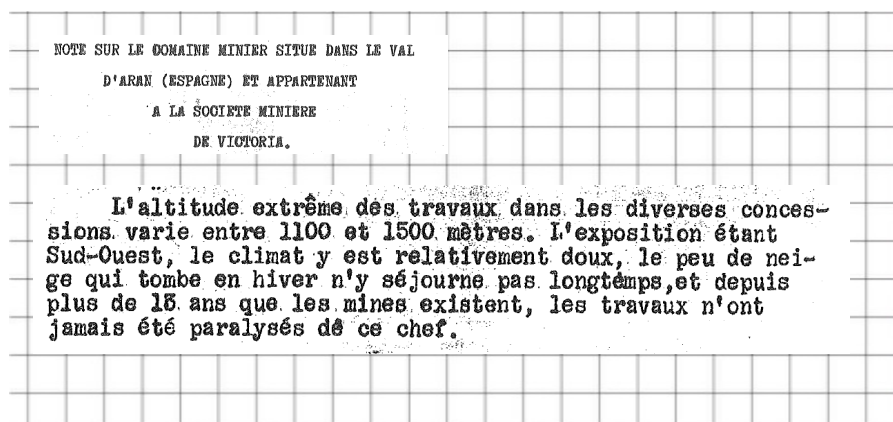
Prumèr as de conéisher era geografia dera val e plaçar eth municipi d'Arres. Guarda era maqueta que i a en aguesta sala. Traparàs es pòbles d'Arres de Jos e Arres de Sus que formen eth municipi d'Arres. Quan les ages localizadi, escriu es sòns nòms en aguesta mapa:

Mina: òbra que se hè entà poder arribar as mineraus, extrèir-les e aprofitar-les.

Ua persona interessada enes mines t'a entregat un document der an 1922 (sègle XX). Lo trapèc en un archiu francès. T'as passat eth ser liegent. Ací as un fragment deth document.

Archiu: edifici o locau a on se depausen es documents entath sòn estudi e conservacion.

Òc, ei en francès! Dempús de consultar diuèrsi archius en França, as aprenut que siguec ua empresa francesa era que cromptèc es drets d'espleita dera mina a ua auta empresa de Bossòst. Ena segona linha deth tèxte ei escrit a quina nautada se trapaue era mina enes prumèrs ans de foncionament. Soslinha'c.

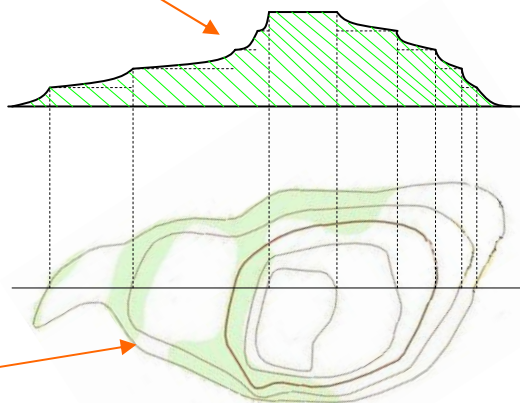
Ena mapa dera plana seguenta, pòs veir era situacion dera mina.

Ena mapa i a moltes linhas corbes que pòrten un numèro. Se diden **corbes de nivèu** e unissen es punts qu'an era madeisha nautada, atau mos indiquen en quina nautada ei cada punt. Quan mès apròp son es linhas, mès arribent ei eth terren.

Es mapes qu'an aguesta informacion se diden **mapes topografics**.

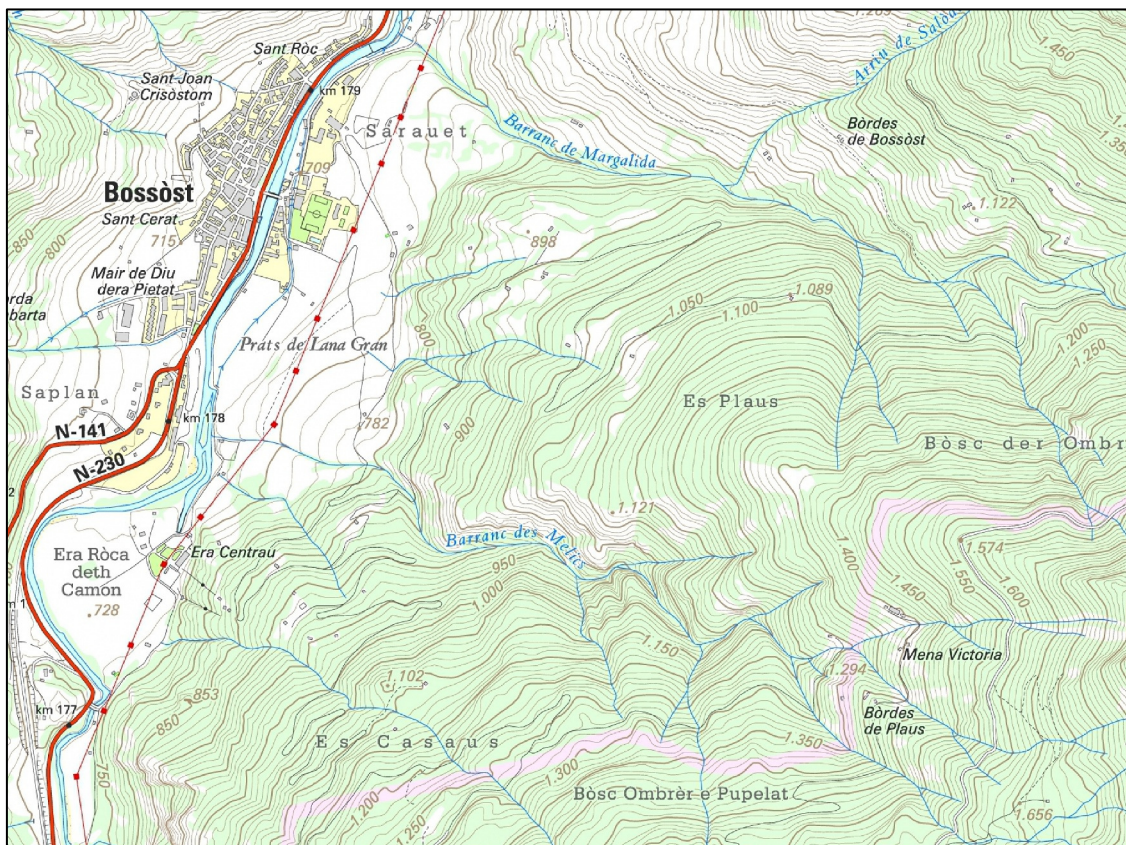
Perfil d'ua montanha segontes es corbes de nivèu que ves dejós.

Ara que ja coneishes es corbes de nivèu, soslinha dessus dera mapa es que corresponen as dues nautades citades en tèxte francès e coneisheràs un shinhau mès sus era situacion dera mina.

Corba de nivèu.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10cm.

Aguesta mapa ei a escala 1:25.000. Açò vò díder que 1 cm (centimètre) dera mapa equivau a 25.000 cm reaus.

S'un mètre a 100 cm, guaire mètres son 25.000 cm?

$$\frac{25.000}{100} = \text{mètres}$$

Se guardes era règla que i a ara quèrra dera mapa, pòs calcular aproximadament era longitud reau deth pòble de Bossòst. Quant sigues en casa tua, ac poderàs hèr damb mèns exactitud damb era tua pròpria règla.

Se lieges era cincau linha deth tèxte en francés e te fixes ena data deth document, poderàs trapar en quin an apuprètz siguec bastida era mina:

.....

Decidisses anar a trebalhar sus eth terren, explorar es rèstes que se pòden trapar dera mina e hèr fòtos. Te hès a acompanhar d'un tecnic. Quin escuelheries?:

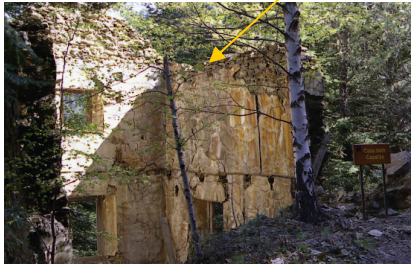
- geològ
- dessenhair industrial
- engenhair de mines
- escrivan
- arquitècte

PUJA ENTARA SEGUENTA SALA

Vas en un coche tot terren damb eth tecnic. Pujatz per ua pista forestau pla de horats e pèires. La entornegen pins e auets. Era tèrra ei nera e era pèira, color deth rolh.

Finaument, arribes en ua bassa d'aigua clara a on se botgen cabidornats e damisèles. Parques e prenes un camin que baishe e passes peth miei d'un bòsc enquiara Casa deth Capatàs.

Casa deth Capatàs. Eth capatàs ère eth cap des trebalhadors.

Edifici des obrèrs. Auien ua cantina e capacitat entà 60 lhets.

Passatz ores e mès ores recorrent era montanha. Hès fòtos e prenes nòtes de tot çò que vatz trapant. Ac comparatz damb es plans que gessen en document dera empresa francesa.

Biga.

Tremoja.

Vagoneta.

Ralhs.

Èm en ua mina formada per diuèrses galeries sosterranhes d'a on se n'extreigue eth minerau. I a rèstes de vagonetes sus es ralhs que servien entà transportar es mineraus far exterior. Tanben i a tremoges (son coma potzi) per a on hègen a quèir es mineraus entà cargar es vagonetes. Aquesta fòto ei dera Galeria Sacòsta.

Auem recorrut centeats de mètres
laguens des galeriess escures. Sòrt qu'auem
portat es lanternes!

Tostemps campam er estat der aire damb
er analisador de gasi entà verificar qu'er
aire que respiram non sigue toxic.

Tanben campam er estat dera estructura
de husta que ten es parets, entà que non
mos quèigue ath dessús.

Analisador de gasi.

Segontes es plans deth document
francés, aquesta ei era galeria
Desaux.

Empuntalhament damb bigues e enquadres de
husta.

Enquadrament.

Empuntalhament.

Es mineraus, un viatge dehòra des galeries, èren transportadi montanha enjós
enquiath pòble de Bossòst. Se hège per miei d'un cable aerian. Aquiu i auie un
lauader. Ère un edifici a on se lauaue e se preparaue eth minerau entà poder-lo
cargar en camions e exportar-lo entà França.

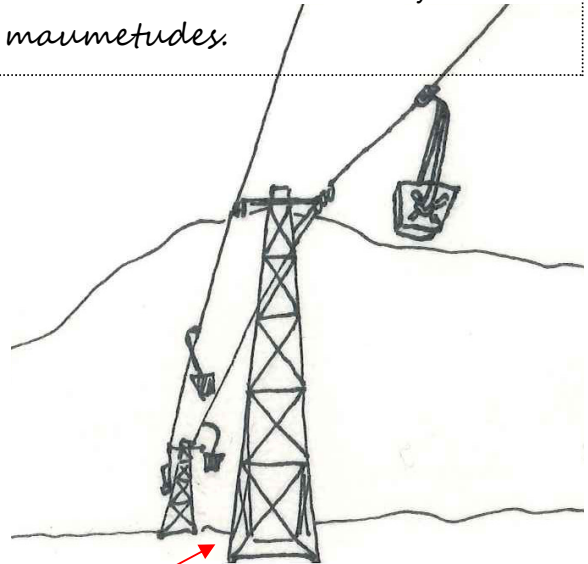

Rèstes dera estacion deth teleferic.
Molt mauemetudes.

Mès rèstes deth cable aerian. Tanben se ditz
balança.

Atau ère eth cable aerian. Es
cistalhes que pengen portauen
eth minerau.

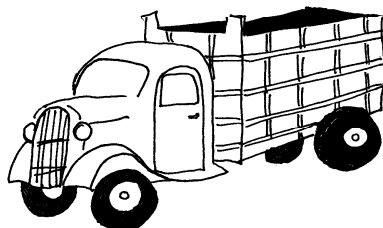
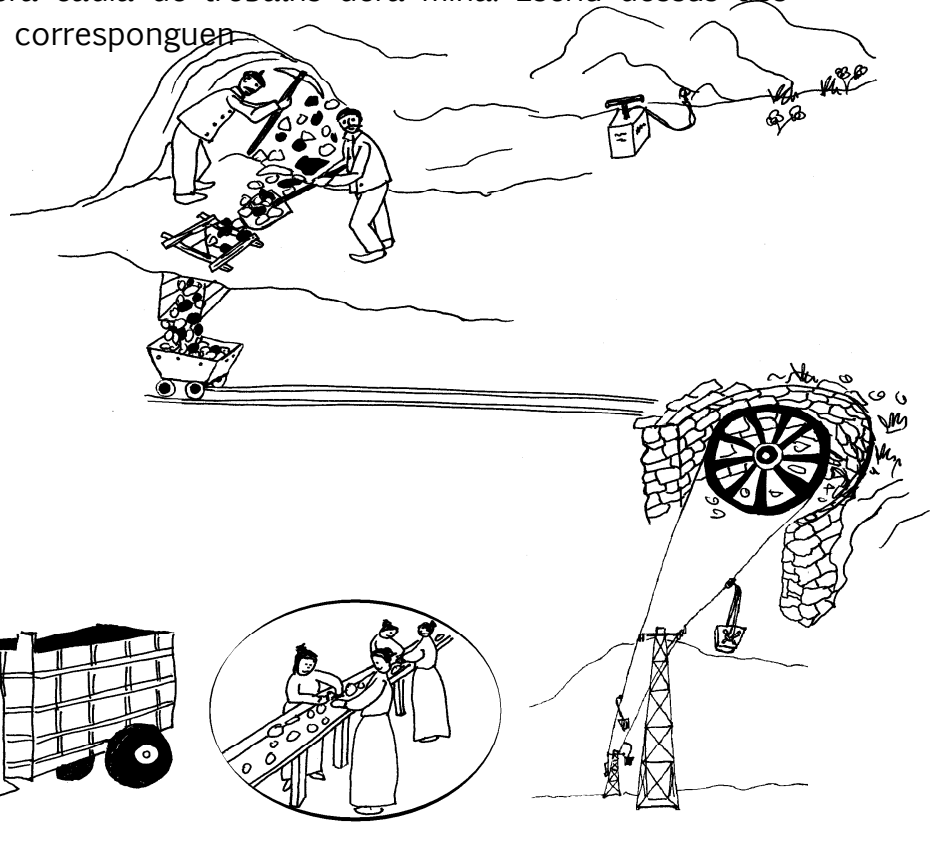

Espleita a cèn dubèrt. Aguest
tipe d'espleita se practicaue
quan eth minerau gessie tara
superfícia.

Aguest diboish resumís era cadia de trebalhs dera mina. Escriu dessús des
diboishi es paraules que corresponguen
a cada imatge:

- dinamita
- tremoja
- vagoneta
- mineraus
- ralhs
- estacion aeriana
- lauader
- aerian
- camion
- piòsha
- pala
- minaire

Postau trapada en ua
antica libreria francesa.
Ei eth lauader de
Bossòst.

Estat actuan deth madeish lauader.

Postau trapada en
un antiquari. Ei
eth lauader deth
pòble de Pontaut.

Se guardes aquesta postau, pòs auer ua idea de com ère
aguest trebalh.

Qui trebalhaue?.....
Portauen guants?.....

Entà lauar eth minerau se hègen a servir productes quimics molt toxics e, a mès, auien
es mans tostemp laguens dera aigua heireda. Tot aquerò comportaua malauties e
empodoaments.

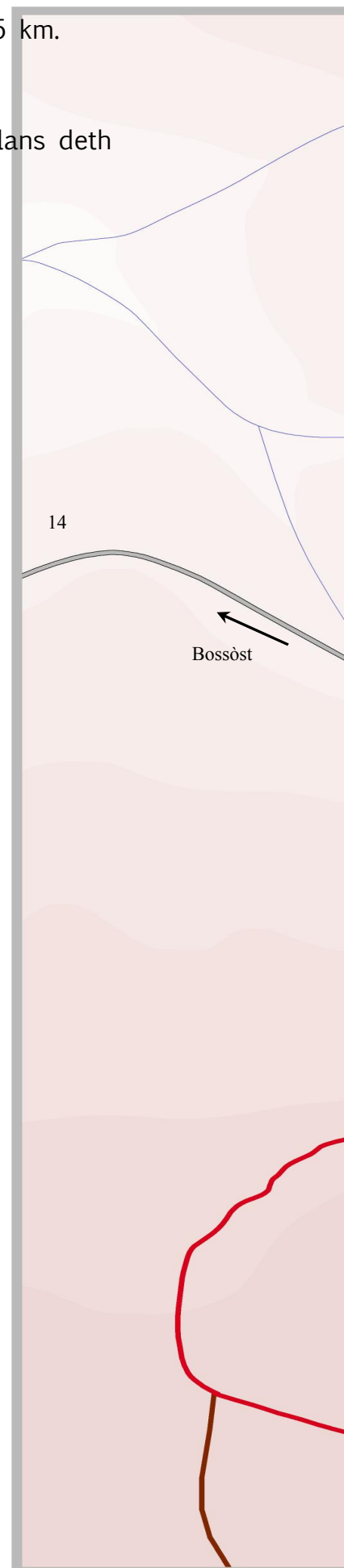
Auetz hèt un recorrut pes galeries excavades ena tèrra d'uns 7,5 km.

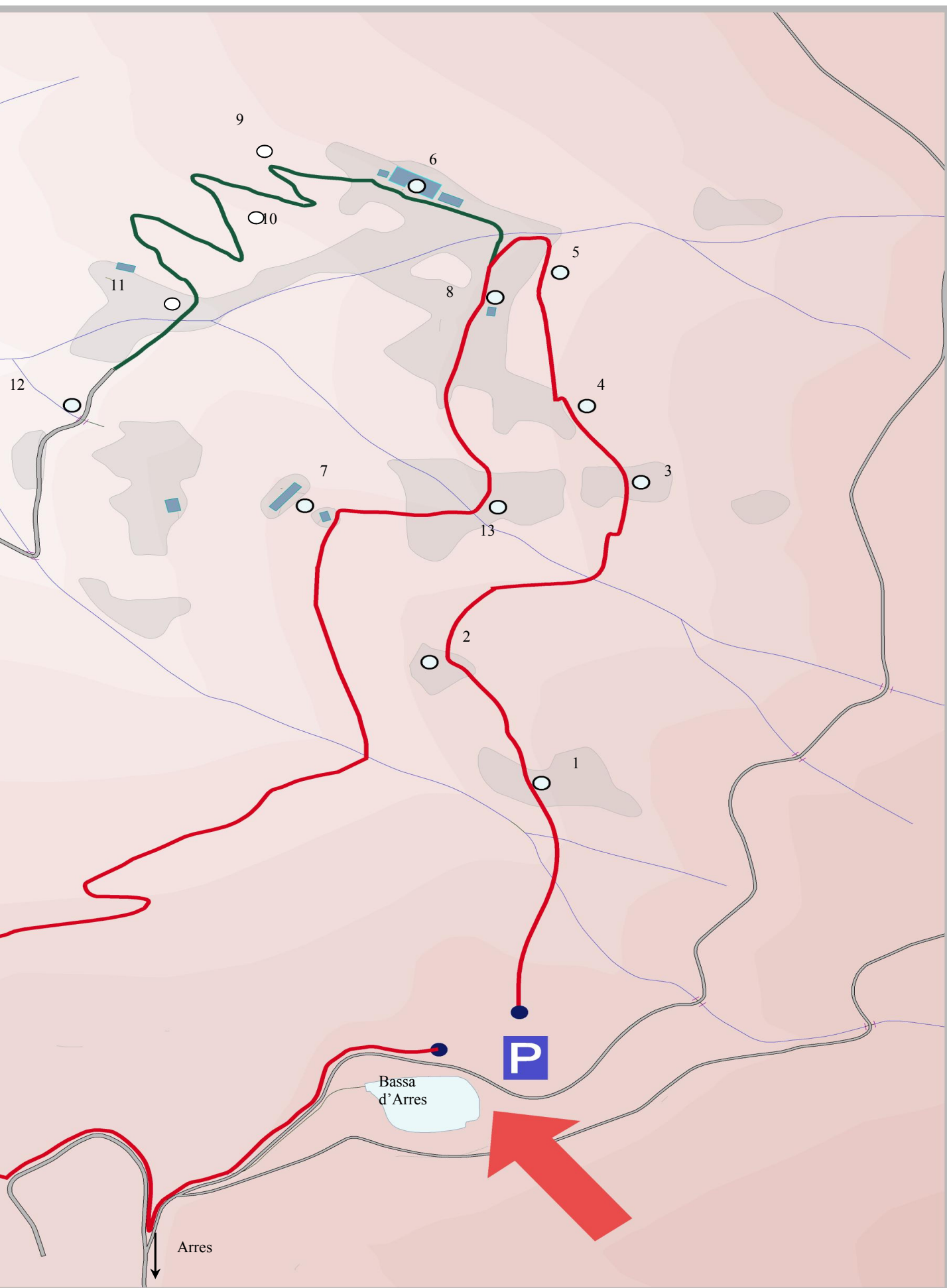
Damb eth tecnic, auetz comparat çò qu'auetz anotat damb es plans deth document de 1922.

Per açò, escriu es nòms següenti ena mapa en tot seguir era numeracion:

1. Galeries nº 7 e 8
2. Galeria nº 5
3. Balança e Galeria Desaux
4. Espleita a cèu dubèrt
5. Galeria Sacòsta
6. Casa des obrèrs
7. Casa deth Capatàs
8. Sala de mashines
9. Letrina (caseta que hè era foncion de vàter)
10. Balança "Lavadero"
11. Edifici e Galeria Sinçay
12. Gessuda teleferic Bossòst
13. Galeria Sipeyre
14. Lauader de Bossòst

Ara que ja as aguest plan, quan arribes en casa, poderàs retallar e pegar es fòtos qu'as ath finau deth quadèrn.

Dempús dera grana caminada qu'auetz hèt damb er engenhaire, ètz molt cansadi e hètz ua visita tranquilla ath musèu entà veir se i a objèctes dera mina.

Guarda ben en aguesta sala a on te trapes. N'as trobat quauqu'un? Hè ua lista des objèctes expausadi e er an o epòca a qué pertanhen. Ne pòs escuélher 1 o 2 de cada veirina. Exemple:

Nòm der objècte

Destrau

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Data/Epòca

Neolitic

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Quan ages acabat pòs hèr eth **trincacaps** que i a ena caisha que se trape deuant des pèces romanes. Quan l'ages prèst, guarda era veirina e escriu ací eth nòm dera pèça que reproduús:

.....

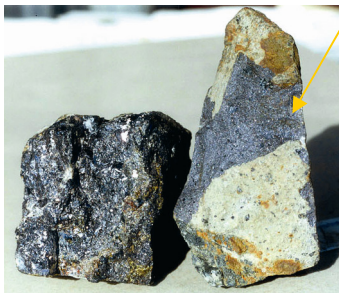
Ès prèst? Donques ara as de trapar ua caisha damb moltes letres que pòrten un numèro ath darrèr. Met-les en orde e poderàs lièger ua **endovieta** en aranés. Escriu-la ací. Traparàs era solucion ena sala següenta.

.....
.....

ARA AS D'ANAR ENTARA DARRÈRA SALA

Ves era **mina**? Donques met-te eth casc, aluga era lum e entra-i! Ath finau deth tunèl, traparàs eth nòm deth minerau que s'obtiege dera Mina Victòria. Escriu eth nòm dera galeria e eth deth minerau:

.....

Esfalerita.

Dera mina, barrada en 1953, s'extrège un minerau de nòm esfalerita que servie entà obtièr

Damb eth se hèn plaques entara construccion D'edificis e tanben se hè a servir entà dar propietats antioxidantes a diuèrsi materiaus coma pintures o tòles.

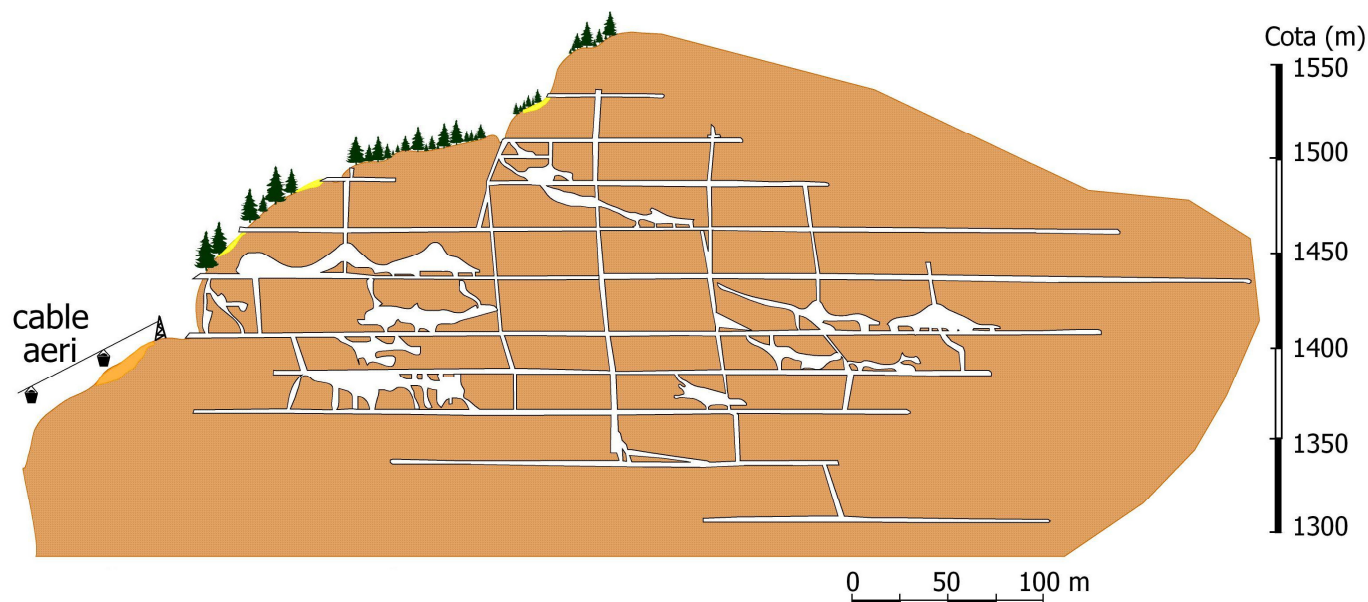
Ves eth **mobil** que penge en tet dera sala? Cerca entre es diboishi 5 objèctes qu'an a veir damb es mines: vagoneta, pala, lum de carbur, bigues de husta, cable aerian. A veir se les trapes!

.....

.....

.....

D'amb tota era informacion qu'auetz, er engenhaire e tu, auetz pogut hèr un diboish en forma de talh verticau der interior dera mina. Vos a quedat atau:

Es linhas blanques son es gallerias que s'anauen daurint e a on es minaires trebalhauen entà extrèir es mineraus. Toti es espacis en blanc corresponen as espacis excavadi.

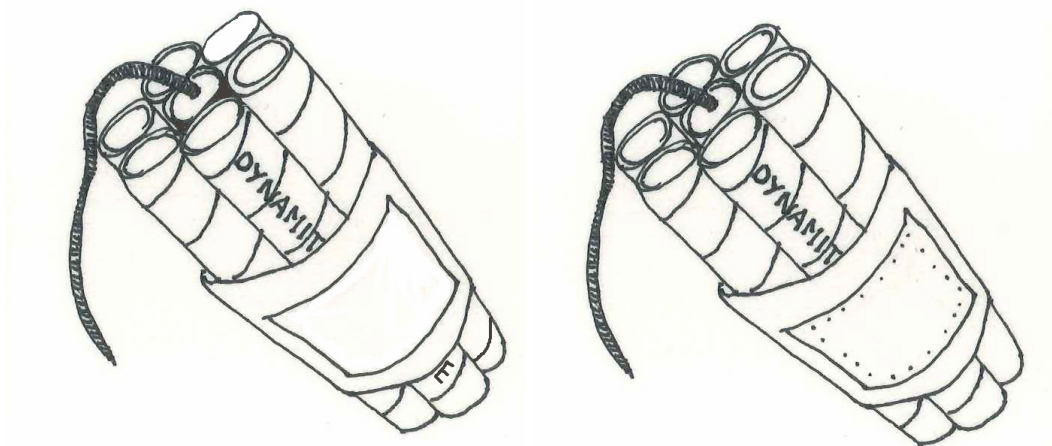
Coma pòs veir es gallerias tanben son connectades verticaument. Mèrca aquestes connexions verticaus sus eth plan.

A veir se sabes trapar era nautada que i a entre era galeria mès nauta e era mès baisha.

$$1530 - 1300 = \quad \text{mètres.}$$

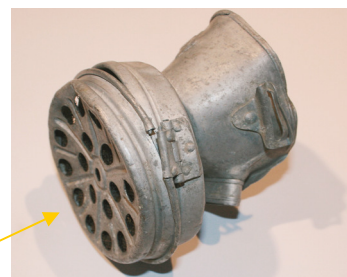
En pòble de Bossòst, as trapat ues persones qu'auien trebalhat enes mines. Les as entrevistades e as trèt informacion sus era vida des minaires.

Non siguec enquiàs ans 50 deth sègle XX quan es minaires portèren casc e masca. Era persona que s'ocupaue dera dinamita se didie "pinche".

Trapa es 5 diferéncias.

Es trebalhadors des mines viuien en barracons, sense aigua ne lum. I auie arrats. Se lauauen en un barranc damb er aigua dera nheu. Eth povàs dera mina les provocaue malauties respiratòries e, de tant en tant, i auie accidents damb era dinamita e esbauçaments de ròques laguens des galaries.

*Masca hèta a servir es darrèri ans de
fonicionament dera mina.*

Chapèu entà protegir-se.

Guarda aguesta fòto antica de minaires e contèsta es questions.

- Com son es sabates que pòrten?.....
.....
.....
- E era ròba?.....
.....
.....
.....
- E en cap, qué pòrten?.....
- Quines airines e objèctes pòrten ena man?.....
.....
.....
.....
- I a ua causa que toti pòrten dejós deth nas, qué ei?.....

Fixa-te enes òmes dera fòto dera plana 9, deuie èster era mòda dera epòca!

- Cres que trebalhauen damb era ròba e complements adequadi?.....
.....
.....
.....

Compara era fòto anteriora damb era d'uns minaires dera nòsta epòca. Quines diferéncias mès destacades i trapes?

.....
.....
.....
.....
.....

Era Mina Victòria auie era sua pròpia moneda qu'es minaires podien hèr a servir ena cantina. E tanben ère acceptada enes botigues de tot Aran. Cerca ena sala era veirina a on se trapan aquestes monedes e guarda-les ben. Relaciona damb ua linha cada moneda damb era descripcion que correspongue dera dreita. As d'anar tara plana següenta.

ANVÈRS

REVÈRS

- cant en forma de petals de flor
- valor: 10
- cant octogonau (8 costats)
- valor: 5
- cant carrat
- valor: 1
- cant exagonau (6 costats)
- valor: 25
- cant circular
- valor: 50
- inscripcion: MINES D'ARAN
- simbèu: dues piòshes crotzades

As arribat ath finau dera visita. En aquest viatge qu'acabes de hèr, as visitat es mines, as investigat en archiu e as trapat documents escrits e fotografies ben interessantes, as parlat damb testimònis des trebalhs ena mina e as podut veir objèctes qu'an relacion dirècta damb era. Damb tot açò, ja t'as hèt ua bona idea de com ère era Mina Victòria.

Eth tònn trebalh coma istoriador o istoriadora a acabat ací, de moment. Quinsevolh dia auràs de tornar entà contunhar era investigacion.

Demoram que t'ages divertit!
Enquiara tornada!

Edite: Musèu dera Val d'Aran - Conselh Generau d'Aran.

Contenguts, dessenh e ilustracions: © Virgínia Basullas.

Idea e produccion des interactius: © Virgínia Basullas e Musèu dera Val d'Aran damb era collaboracion de ADDA e SAVA.

Documentacion istorica e grafica: Jordi Gavalda Bordes (Geològ deth Conselh Generau d'Aran).

Traduccions: Musèu dera Val d'Aran e er Airau de Politica Lingüística deth Conselh Generau d'Aran.

SEGUÍS-MOS EN FACEBOOK!